

Методична розробка практичного заняття № 11

Предмет: Українська мова (за професійним спрямуванням).

Тема: Орфографічні та орфоепічні норми сучасної української літературної мови. Орфографічні та орфоепічні словники.

Тип заняття: практичне.

Тривалість заняття: 2 години.

Місце проведення: аудиторія.

I. Актуальність теми: Опанувати мову на рівні фахового спілкування.

Розширити лексичний і термінологічний запас з метою подальшого використання в процесі навчання і майбутньої професійної діяльності. Тому що, мова — це скарбниця духовних надбань нації, досвіду співжиття, праці й творчості багатьох поколінь. У її глибинах — філософський розум, витончений естетичний смак, поетичність, сила надзвичайної чутливості до найтонших переливів людських почуттів і явищ природи. Разом із тим мова — це і своєрідний оберіг звичаїв і традицій, запорука інтелектуального зростання. Належачи до так званих вторинних систем, мова існує не автономно, а в людському суспільстві, похідною від якого є. Існує вона як різноманітні акти мовлення, що повторюються усно та фіксуються письмово. І є основною формою національної культури й насамперед першоосновою літератури. Сучасна освічена людини має знати не лише мовні норми, а й бути активним учасником суспільного життя, тому що політична та суспільно-економічна сфери впливають на розвиток і розгортання мовної політики в країні.

ДОДАТОК № 1

Питання для актуалізації опорних знань студентів

1. Що таке лексика?
2. У чому полягає відмінність лексичного значення слова (його семантики) від значень граматичних?
3. Чим викликана багатозначність (полісемія) слів?
4. Яке значення слів називається прямим? переносним?

5. Як з'являються у мові омоніми?
6. Схарактеризуйте міжмовні омоніми.
7. Що таке пароніми?
8. Що таке інтерференція?
9. Що таке конспект?
10. Назвіть види конспектів.
11. Що передбачає робота над текстуальним конспектом?
12. Який конспект називається вільним?
13. Схарактеризуйте тематичний конспект.
14. Розкажіть про техніку конспектування усного і писемного мовлення.

ДОДАТОК № 2

РОЗГОРНУТИЙ КОНСПЕКТ ОСНОВНОГО ЕТАПУ ЗАНЯТТЯ

ПЛАН

1. *Особливості українського правопису.*
2. *Правопис прізвищ, імен та по батькові.*
3. *Правопис складних іменників і прикметників.*
4. *Правопис прислівників.*

Особливості використання іменників у ділових паперах

Слід пам'ятати, що ОДС вимагає:

1. Перевагу віддавати абстрактним, неемоційним, однозначним іменникам книжного походження: *автор, біографія, варіант, габарит, гарант, довідка, екзотика, екскурсія, ємність, єство, журі, звершення, зона, інгредієнт, компрометація, кон'юнктура, лабораторія, маркетинг, номенклатура, об'єктивність, поборник, прецедент та ін.*

неправильно *правильно*

анонімка	анонімний лист
сотняга гривень	сто гривень
заліковка	залікова книжка
маршрутка	маршрутне таксі
фарбовка	фарбування
кадровик	кадровий працівник
астматик	хворий на астму
хитрун	хитрий
забудько	людина, яка забуває
пустуха	дівчина (жінка), яка пустує
горбань	людина з горбом (горбата людина)
ручище	велика, сильна рука
авто	автомобіль
товарняк	потяг, який перевозить вантаж (вантажний потяг)
водичка	вода
злodyга	злodyй

Отже, треба уникати вживання іменників із розмовного стилю, із суфіксами збільшеності чи зменшеності, з усіченою основою тощо й замінити їх нейтральними, книжними іменниками або іншими частинами мови чи розгорнутими пояснювальними конструкціями.

2. Написання іменників на означення статусу, професії, посади, звання (у більшості випадків) у чоловічому роді, наприклад:

<i>неправильно</i>	<i>правильно</i>
викладачка хімії	викладач хімії
касирка (касирша) заводу	касир заводу
лаборантка (лаборантша) відділу	лаборант відділу
бригадирка (бригадирша) цеху	бригадир цеху
працівниця фірми	працівник фірми
учителька школи	учитель школи

Слова (прикметник, дієслово), залежні від найменування посади чи звання, узгоджуються із цим найменуванням лише в чоловічому роді, наприклад: *бухгалтер фірми виявив, старший інспектор комісії записав, висококваліфікований кухар ресторану переміг.*

Форми жіночого роду набувають лише залежні займенники та дієслова, узгоджуючись із прізвищем, посадою, фахом тощо, наприклад: *завідувач кафедри української мови доцент Креч Тетяна Василівна зазначила, що...*

Слід звертати увагу на контекст уживання професії чи статусу, наприклад. *До кабінету було запрошено секретарку директора ПоляковуЛ. О. і До кабінету було запрошено секретаря комісії ПоляковуЛ. О.*

У конкурсі перемогла відмінниця 8-А класу Гур'єва Л. й У конкурсі перемогла відмінник народної освіти викладач СШ№ 8 Гур'єва Л. Г.

Зарахувати на посаду друкаря офсетного друку Козоріну Р. Ю й Зарахувати на посаду друкарки-референта Козоріну Р. Ю.

Жіночий рід мають слова: *авторка, аспірантка, вихованка, дипломантка, дисертантка, кравчика, поетеса, студентка, учениця та ін.*

Примітки:

1. Лише жіночий рід мають такі слова: *друкарка, покоївка, праля, швачка* (на відміну від *шевця*, який шиє лише взуття).

2. *Рахівниця* — прилад для лічби (не фах).

3.Збірні іменники, що позначають:

а) сукупність однакових або подібних понять, істот, тварин, предметів тощо замінити іменниками у формі множини, наприклад:

неправильно

студентство

професура

дітва, дітвора

малеча

піхота

птаство

мишва

черва

комашня

правильно

студенти

професори

діти

малі діти

піхотинці

птахи

миші

черви

комахи

ганчір'я	ганчірки
пахощі	запахи
шттовханина	пошттовхи
генералітет	генерали

б) сукупні поняття професійної дальності, назви осіб за фахом і місцем роботи, проживання та національною приналежністю треба передавати за допомогою додаткових слів, що пояснюють узагальнення, наприклад:

неправильно

правильно

акторство	гра на кону театру та в кіно
друкарство	виготовлення друкарської продукції
поштарі	працівники пошти
циркачі	працівники цирку

4. Уживати форму Кл. відмінка тільки у звертанні до осіб, називаючи:

статус — знавцю, колего, товаришу

посаду - директоре, завідувачу, голово

звання — професоре, капітане, академіку

професію — лаборанте, перекладачу, секретарю

родича — батьку, мати, сестре, тітку

ім'я - Ігорю, Олеже, Миколо, Юрію

Маріє, Ольго, Наталю, Любове

ім'я по батькові — Іллічу, Анатолійовичу, Євгеновичу

Іллівно, Анатоліївно,

прізвище — Сороко, Каркачу, Багалію, Бондаре

Наприклад: Шановний пане полковнику!

Вельмишановна панно Ївго!

Дорога пані Валеріє! Колего Дмитре!

Друже Ілле Васильовичу!

Пане Петрашу!

Добродію Чорноволе!

Увага! Прізвища у звертаннях іноді можуть мати також форму *Н. відмінка*.

5. Уникати двозначності та багатозначності іменників без додаткового пояснення.

неправильно

правильно

1. Голова Костюк О. П.

Голова зборів Костюк О. П.

2. зауважила.

зробила зауваження.

3. До 10.07.2002 бригаді

До 10.07.2002 бригаді

4. Куця В. Г. треба побілити

Куця В. Г. треба побілити

5. актову залу

стелю в актовій залі.

6. На сходах стояв дипломат.

На сходах стояв невеликий металевий дипломат.

Іноді двозначність можлива у випадку збігу Р. та Д. відмінків:

Своєчасне фінансування адміністрації. Для уточнення слід доповнити вираз: *Своєчасне фінансування з боку адміністрації або Своєчасне фінансування адміністрації іноземними інвесторами.*

6. Указуючи час за роком, узгоджувати іменник із числівником, займенником чи прикметником не в М. відмінку з прийменником у (в), а в Р. відмінку без прийменника, наприклад:

неправильно

правильно

У 2001 р. (році) ...

2001 р. (року) ...

У першому році....

Першого року...

У цьому (тому) році...

Цього (того) року...

У наступному році...

Наступного року...

Але: у четвер, у неділю, у грудні, у липні (без слова місяці).

7. Нульового закінчення для іменників чоловічого роду II відміни у 3. відмінку однини:

підписали акт, отримав лист, узяв олівець, видав наказ і под.

8. Уживати іменник, дотримуючись унормованих форм числа, наприклад:

неправильно

правильно

придбали нову шкіряну Мемель

придбали нові шкіряні меблі

зробили позначки різними

зробили позначки різним

чорнилами

чорнилам

похорони призначили на ...

похорон призначили на...

9. Пам'ятати, що:

- кількісний іменник раз у сполученні із числівником та іменником *половина* має форму *рази*:

*Продуктивність підприємства збільшилась у два з половиною рази. Якщо дробовий числівник виражений десятковим дробом, то маємо форму *раза*. Продуктивність підприємства збільшилась у два й чотири десятих рази;*

-в Ор. відмінку множини іменників II відміни та множинних іменників слід використовувати лише закінчення **-амн (-еми), -има**, наприклад:

неправильно

правильно

з п 'ятьма колісьми

із п 'ятьма колесами

літак з іноземними гістьми

літак з іноземними гостями

- одиниці виміру мають паралельну форму в Р. відмінку множини: *децибелів і децибел, ватів і ват*, але лише *бітів, гаусів, джоулів, ергів, мілібарів, байтів*.

Форма множини може позначати не саму речовину, а її конкретні види, сорти, типи: *Залізницею прибували мінеральні добрива, машинні оливи, грузинські вина*.

Але *Наприкінці XX й на початку XXI ст. (століття, а не століть)*, бо однорідними членами є не числівники, а іменники *кінець, початок*;

-однина є засобом узагальнення, коли вказує на нерозчленованість, цілісність однорідних іменників: *Перевезено ввесь урожай соняшнику*. Та коли невизначену кількість однорідних іменників можна порахувати чи виміряти, слід уживати форму множини: *Завчасно було придбано комплекти спортивних костюмів*;

-не можна відмінювати неживі предмети як живі істоти, наприклад:

неправильно

правильно

Для транспортування

Для транспортування

будматеріалів

будматеріалів

використовували

використовували

потужних КраЗів і МАЗів. потужні КраЗи й МАЗи.

10.Надавати перевагу не дієсловам, а віддієслівним іменникам, які забезпечують однозначність і водночас узагальненість змісту, наприклад:

неправильно

правильно

допомагати

надати допомогу

доручити

дати доручення

<i>змагатися</i>	<i>провести змагання</i>
<i>наїхати</i>	<i>зробити наїзд</i>
<i>оглянути</i>	<i>здійснити огляд</i>
<i>переговорити</i>	<i>вести переговори</i>

Хоча в наказах, розпорядженнях та інших документах припускається форма наказового способу дієслова (доручити, оглянути *та под.*).

11. Іменник (додаток) після дієслів повідомляти, сповіщати ставити в З. відмінку, а не в Д., наприклад:

неправильно*   *правильно

повідомити студентові	повідомити студента
сповістити інженерові	сповістити інженера
КарпенкуБ. Т.	КарпенкаБ. Т.

12. Уживання низки дієслів пов'язано з іменником, який повинен стояти в Р., а не в З. чи Д. відмінку, наприклад:

неправильно*   *правильно

зазнати біду	зазнати біди
завдати шкоду	завдати шкоди
пильнувати чистоту	пильнувати чистоти
шкодувати гроші на освіту	шкодувати грошей
радіти перемозі	радіти з перемоги

Та це правило не варто застосовувати до іменників II відміни чоловічого роду однини, які мають закінчення -у, -ю, оскільки воно (закінчення) збігається з Д. відмінком, наприклад:

неправильно*   *правильно

запобігти вибуху було	запобігти вибухові було
неможливо	неможливо
рейтингу не варто	рейтингові не варто
довіряти	довіряти
ремонту передувала	ремонтові передувала
інвентаризація	інвентаризація

Але якщо буде зв'язок присудка, висловленого заперечним дієсловом, й додатка — іменника (предмета чи об'єкта), об'єкт ставиться переважно в Р. відмінку, наприклад:

неправильно

правильно

інструкція не гарантує

інструкція не гарантує

безпеку

безпеки

делегати не можуть

делегати не можуть

висловити свої погляди

висловити своїх поглядів

не варто починати оранку

не варто починати оранки

ми не припинимо боротьбу

ми не припинимо боротьби

13.Іменники з дієсловами відмовитися, ухилятися слід уживати в Р. відмінку

з прийменником, наприклад:

неправильно

правильно

ухилятися навчання

ухилятися від навчання

відмовлятися подорожі

відмовлятися від подорожі

14.Прізвища, що дорівнюють назвам істот, предметів або явищ, слід уживати в поєднанні з ім'ям, назвою посади тощо: Викликати водія Зайця; Завершити дослід лаборантові Комарю.

Особливості використання прикметників у ділових паперах

1. Перевага надається прикметникам книжного походження: автобіографічний, балансовий, валютний, гарантійний, ґрунтовний, дезорієнтований, еквівалентний, єретичний, зоологічний, ідеальний, конфіденційний, легітимний, маршрутний, нейтральний, організаційний

неправильно

правильно

роботящий

працьовитий

малюсінський

дуже малого розміру

мерзлякуватий

який боїться морозу

довжелезний

дуже довгий

довготелесий

високий на зріст

безвихідне становище

безпорадне становище

Отже, треба уникати вживання прикметників із розмовної, зниженої лексики, двозначним змістом, суфіксами збільшеності, зменшеності й пестливого забарвлення, стягнених повних та усічених форм, замінюючи їх однозначними, неемоційними прикметниками або розгорнутими пояснювальними конструкціями з інших частин мови.

2. У використанні ступенів порівняння окремих якісних прикметників перевага надається аналітичним формам, які утворюються за допомогою прислівників:

дуже, надто, більш, менш та ін.

неправильно

працьовитіший

завеликіший

невдаліший

правильно

дуже працьовитий

надто великий

менш вдалий

3. Складена форма вищого й найвищого ступенів порівняння утворюється за допомогою прислівників:

більш, найбільш, менш, найменш, але слід уникати вживання суфікса -иш-.

неправильно

більш рішучіший

найбільш доцільніший

менш оптимальніший

найменш продуктивніший

найбільш дотепніший

правильно

більш рішучий

найбільш доцільний

менш оптимальний

найменш продуктивний

найбільш дотепний

4. Прикметник двосторонній уживається тільки тоді, коли стосується двох сторін у значенні — особа, група осіб, організація яка представляється в певному відношенні іншій особі, особам, організації.

Поєднується зі словами: *договір, угода, домовленість, співробітництво, відносини, взаємини, стосунки, зустрічі, зв'язки, обов'язки, переговори.*

5. У формах М. відмінка однини чоловічого та середнього роду слід використовувати закінчення -ому.

неправильно

на попереднім зїзді

на старім обладнанні

правильно

на попередньому зїзді

на старому обладнанні

6. Замість розмовної форми треба користуватися конкретним визначенням.

неправильно

чималий, чималенький,
великуватий, завеликий
якнайдовшу, щонайдовшу

правильно

великий, більший за...
дуже великий
дуже довгу, надзвичайно довгу

7. Слово «самий» на означення вищого ступеня ніколи не вживається із прикметниками. Його заступає частка *най-*.

неправильно

самий чорний
самий довгий

правильно

найчорніший
найдовший

8. Уникають уживання присвійних прикметників, замінюючи їх іменниками або відповідними прикметниковими формами. Якою потрібне точне означення, іменник-прізвище (посада, званнятощо) ставлять у Р. відмінку, це ж стосується тих випадків, коли є кілька однорідних членів.

неправильно

студентові досягнення
Петренкові пропозиції
материна, батькова і друга поради
директорові розпорядження

правильно

досягнення студента або
студентські досягнення
пропозиції Петренка В. П.
поради матері, батька і друга
розпорядження директора

Але усталеним є вживання присвійних прикметників:

а)у термінологічних словосполученнях: адамове яблуко, архімедова спіраль, базедова хвороба, бертолетова сіль, вейерштрассова сигма-функція, ермітів многочлен, гурвіців критерій, жорданова лема, карданова передача, кесарів розтин, клейнова пляшка, лангранжові дужки, петрові батоги, рентгенівський апарат, фредгольмів мінор, иапрумова система *та ін.*;

б)у крилатих висловах: ариаднина нитка, авгієві стайні, езопівська мова, дамоклів меч, прокрустове ложе, сісіфова праця *та ін.*

9. Уникають уживання прикметників, що походять від географічних назв з додатковим роз'яснюючим іменником.

Неправильно

Правильно

білоцерківський житель	житель м. Біла Церква
кременчуцькі цигарки	цигарки з м. Кременчук
брестська адреса	адреса в м. Брест
китайські товари	товари з Республіки Китай

Але усталеним є вживання подібних прикметників, які означають географічні назви, що походять:

а) від топонімів та інших географічних назв:

Харківська область, Великобурлуцький район, Красноярський край, Київський проспект, Керченська протока, Казахська затока, Дніпровський лиман, Чукотський півострів *та под.*;

б) від імен, прізвищ чи псевдонімів:

Соломонові острови, Магссланова протока, Баренцове море, місто Корсунь-Шевченківський, селище Гоголеве, селище Кіровське *та под.*

10. Прикметник узгоджується з іменником на означення певних професій, посад та звань жінок лише в чоловічому роді.

неправильно

старша викладачка

досвідчена інженер

нова професорша

винахідлива капітан

правильно

старший викладач

досвідчений інженер

новий професор

винахідливий капітан

11. Усі прикметники (у ролі означень), що вживаються у сполуках із числівниками *два, три, чотири*, стоять у Н. та З. відмінках множини й мають переважно закінчення *-і*, а не *-их*. Це ж стосується і прикметника *останній* із числівником *п'ять* і більше.

Два нестандартні вироби

Чотири великі контейнери.

За останні вісімдесят років

12. Для визначення часу треба:

а) уживати відповідні прикметники в Р. відмінку без прийменника *у (в)*, або ж прислівник;

б) щоб прикметник стояв не в М., а Р. відмінку без прийменника.

неправильно

правильно

у позаминулорічну навігацію

позаторішньої навігації

у минулому році

торік (минулого року)

у позаминулому році

позаторік

у тому місяці

того місяця

в останній понеділок

останнього понеділка

у наступному кварталі

наступного кварталу

13. Треба слідкувати за узгодженням прикметникових закінчень з іменниками на позначення невизначеної кількості однорідних предметів, що існують у певній сукупності.

неправильно

правильно

медичні приладдя

медичне приладдя

величезні каміння

величезне каміння

пошкоджені коріння

пошкоджене каміння

рідкі пруття

рідке пруття

ДОДАТОК № 3

Тезаурус за темою заняття

1. Іменник – самостійна частина мови, що означає предмет, і відповідає на питання хто?, що?

2. Прикметник – самостійна частина мови, що означає ознаку предмета і відповідає на питання який?, яка?, яке?

Додаток № 4

Практичні завдання основного етапу заняття

Завдання № 1

Прочитайте слова, визначте, до яких семантичних груп вони належать.

Складіть речення з цими словами:

калина, какао, ліщина, ряжанка, вовна, анальгін, йод, кварц, боксит, квасоля, булка, льон, банан, бавовна, конюшина, крейда, локшина, цукерки, часник, яблука, абрикоси, янтар, перець, велюр, агат, рубін.

Завдання № 2

Випишіть з відповідної літератури чи газети речення, в яких речовинні іменники вживалися б у множині.

Завдання № 3

Прочитайте текст. Випишіть іменники, що позначають речовинність.

Овочі є продуктами першої необхідності для людини і займають і значне місце в її харчовому раціоні.

Особлива цінність і незамінність овочів полягає в тому, що вони, містять у своєму складі всі поживні речовини, а найголовніше - вітаміни, яких мало або зовсім немає в інших харчових продуктах.

При вживанні хліба, рису, м'яса, риби, сиру, яєць, масла в органах травлення людини утворюються шкідливі кислоти. Для нейтралізації їх необхідно споживати овочі. При споживанні овочів організм краще засвоює хліб, масло, м'ясо та інші продукти харчування (*Народний календар*).

Завдання № 4

Назвіть одним словом предмети, речі, події, дії, особи.

Зразок: дика кущова троянда — шипшина.

1. Грошова одиниця Стародавньої Русі.
2. Сорт цукерок з піджареними горіхами.
3. Дугоподібне перекриття між двома опорами.
4. Працівник архіву.
5. Людина, яка готується до наукової діяльності у вищому навчальному закладі чи науково-дослідному Інституті.
6. Зуболікарський апарат для свердління зубів.
7. Рад домашнього пива.
8. Російська народна пісня про богатирів.
9. Загальний життєвий уклад.
10. Велична, прекрасна будівля, що вирізняється своєю архітектурою.
11. Підставна або етажерка для кімнатних квітів.
12. Казковий птах.
13. Кущова багаторічна трава родини злакових.
14. Пристрій з рухомою планкою для замикання.
15. Прибуття групи відпочиваючих у певний строк.
16. Невелика легка будівля для торгівлі.
17. Заготовлені продукти.
18. Заплакати від зворушення.
19. Загусле кисле молоко.
20. Маля північного оленя.
21. Морська безодня.
22. Підніжжя статуї.
23. Їдке, викривальне, іноді гірке глузування.
24. Оливкове дерево.
25. Розділ ботаніки, що вивчає гриби.
26. Дисципліна, що вивчає історію карбування і грошового обігу монет.
27. Людина, що над усе ставить насолоду життям.
28. Раптова зміна в ході подій, ужитті.
29. Рослина без листя і Коріння, що обвиває

своїм ниткоподібним стеблом інші рослини прикріплюється до них і виснажує їх. 30. Водолій-трава. 31. Надмірна, підкреслена впевненість у розмові, поведінці.

Перевірте відповіді, користуючись наведеними нижче словами: гривня, грильж, арка, архіваріус, аспірант, бормашина, брага, билина, побут, палац, жардиньєрка, жар-птиця, житняк, засув, заїзд, ларьок, запаси, просльозитися, кисляк, пижик, пучина, п'єдестал, сарказм, маслина, мікологія, нумізматика, опікуреєць, перипетія, повитиця, латаття (водяна лілія), апломб.

Завдання № 5

Перекладіть текст українською мовою.

Экология как наука

Термин «экология» предложен и обоснован немецким зоологом Э.Геккелем в 1866 году под влиянием идей Ч.Дарвина. Однако еще до этого элементы экологического подхода содержались в исследованиях ряда отечественных и зарубежных ученых (русских ученых И.И. Лепехина и А.Ф.Миддендорфа, немецкого ученого Г. Йегера, австрийского ученого Лоренца и др.). Одним из основоположников экологии является русский ученый К.Ф. Рулье, разработавший многие основные принципы, понятия и методы этой науки, сохранившие свое значение и до настоящего времени. Большой вклад в развитие основ экологии внес Ч.Дарвин. Первая экологическая сводка была создана американским ученым Ч.Адамсом в 1913 году.

Завдання № 6

Від поданих імен утворіть присвійні прикметники.

Зразок: Микола — Миколин, Миколина, Миколине.

Софія, Матвій, Григорій, Марія, Іван, Василь, Лука, Одарка, Юлія, Юрій, Артем, Яків, Віталій.

Завдання № 7

Від поданих загальних назв утворіть присвійні прикметники.

друкар, сторож, слюсар, брокер, коваль, менеджер, свекруха, батько

Завдання № 8

Від поданих прикметників утворіть вищій і най вищій ступені порівняння.

вузький, темний, дрібний, тонкий, низький, білий, синій, буйний, докладний, цінний, довгий, дзвінкий, чистий, малий, далекий, відповідальний, дивовижний, далекоглядний, заможний, веселий, старий, дешевий, вигідний.

Завдання № 9

Прочитайте текст. Випишіть прикметники і зробіть їх морфологічний аналіз.

Упродовж віків український народ творив і шліфував свою мову, заносючи в мовну скарбницю переплавлені у ніжній душі добірні перлини пізнання, почуття, мрії. Той витворений народом світ мови оточує нас від народження. У безкрайому океані звуків неповторно звучить мелодія рідного слова. Але це не тільки предивні звуки, це й найтонші відтінки думок і переживань, щедро приготовані для нащадків. І кожне слово — немовби виплекана народом-дивотворцем квітка з неповторним ароматом, з неповторними барвами. Щасливий той, хто пізнав у дитинстві чари рідного слова, виховав у собі жагу пізнання і зберігає її протягом цілого життя (*Вихованець*).

Завдання № 10

Запишіть 10 повних прикметників, утворіть від них короткі прикметники і складіть з ними речення.

Завдання № 11

Запишіть 10 прикметників твердої групи й 10 прикметників м'якої групи, які вживаються в діловому мовленні вашої спеціальності. Складіть з ними речення.

Завдання № 12

Прочитайте текст, знайдіть прикметники і прокоментуйте, до якої групи вони належать.

Прийшла весна. Дні стали довгими, а ночі — коротшими. Щедро світить ясне сонечко. Тепле весняне проміння нагріло землю. По дорогах і ярах біжать дзвінки струмочки. З дахів падають прозорі перлини. З далеких країв повернулися птахи. На вербі зацвіли котики. Берізка вдягла свої сережки і готує святкове вбрання. Цвітуть проліски. Скоро білими квітами вкриються соди. Усі радо вітають весну (*Р. Кацавець*).

Завдання № 13

Перекладіть українською мовою.

Киев — один из древнейших городов мира — возник в эпоху формирования славянских народов. Через несколько столетий, став политическим центром могущественного государства средневековой Европы — Древней Руси, он сыграл важную роль в политической и духовной жизни русского, украинского, белорусского и других славянских народов, внес большой вклад в мировую цивилизацию (*История Киева*).

Цветы — прекраснейшие создания природы. Какими разными по форме, размерам, окраске они бывают! Тысячи лет человек выращивает их около дома, в квартире, выводит новые сорта. Лотос и нарцисе в Древнем Египте, тюльпан у народов горных стран — стали обожествленными символами. Даже неуклюжий, колючий, но по-своему красивый чортополох является эмблемой одного из графств сегодняшней Англии (*журн.*).

ДОДАТОК № 5.1.

Індивідуальний контроль сформованості навичок:

Усні відповіді на питання:

1. Пригадати особливості граматичних форм іменників.
2. Пригадати особливості граматичних форм прикметників.
3. Пригадати особливості граматичних форм займенників.
4. Особливості вживання складних слів.
5. Особливості використання займенників у діловому мовленні.
6. Політика називання : імена, звання та інші форми звертання.
7. Рід невідмінюваних іменників.
8. Вживання присвійних прикметників.

ДОДАТОК № 5.2.

Фронтальний аналіз сформованості ЗУН (тестовий контроль) 1 варіант

- Завдання 1 – 6 мають по чотири варіанти відповіді, серед яких лише один правильний. Потрібно вибрати правильний варіант відповіді.
1. Позначте рядок, у якому правильно розставлені розділові знаки при прямій мові:
А. « - Розкажіть, дідуся, про неволю турецьку, »- просить Михайлик.

Б. Дід Данило підвів голову і сказав: « Кожен повинен боронити свій рідний край, не жаліючи життя!»

В. А вчитель казав далі «Напевне, ти свій хліб їла, бо я ніколи не повірю, що ти можеш украсти».

Г. «А що я тобі скажу, - почала вона тихо, - Адже ти сам знаєш...»
  2. Позначте рядок, у якому всі слова синонімічні:
А. Говорити, балакати, мовчати, розмовляти;

Б. Шлях, дорога, траса, путівець;

В. Бігти, йти, плестися, сидіти;

Г. Великий, величезний, малий, гігантський;
  3. Позначте, якими лексичними одиницями є слова *заїзд – з'їзд*?

А. паронімами;

Б. антонімами;

В. омонімами;

Г. синонімами;
  4. Позначте рядок, у якому фразеологізм має значення *бігати без передишки*.

- А. як дурному з гори бігти;
- Б. як білка в колесі;
- В. як солоного зайця ганяти;
- Г. як горохом об стіну;

5. Позначте рядок, у якому всі слова написані правильно:

- А. морквяний, медвяний, тьмяний, рутвяний;
- Б. святковий, арф'яр, верб'я. черв'як;
- В. бюро, буряк, різьб'яр, пір'їна;
- Г. дит'ясла. з'економити, об'їзд, приїзд;

6. Позначте рядок, у якому у всіх словах припущено орфографічні помилки

- А. цінний, денний, юннат, священний;
- Б. розріся, ллє, попідтинню, попідвіконню;
- В. міддю, сталлю, Керчю, совістю;
- Г. священник, стаття, статей, беззаконний;

* **Завдання 7-9 мають по п'ять варіантів відповіді, серед яких два правильних варіанти.**

7. Позначте рядки, у яких подано прості речення:

- А. До кого я пригорнуся і хто приголубить?
- Б. Мов зачарований, стоїть Бахчисарай.
- В. Скоро вся долина і гори блищали вогнями і разом з димом з землі здійсмається вгору пісня.
- Г. З рідною мовою пов'язані найдорожчі спогади про перше слово, почуте в колисці материних уст...
- Д. В даліні хиталися дерева і шумів задумливий прибіій.

8. Позначте речення, у яких правильно вжиті розділові знаки при відокремлених членах речення:

- А. Стаючи на обраний гостинець, ми знаємо, хто шлях той торував.
- Б. На світі все знайдеш крім рідної матері.
- В. Омиті росами, квіти розтулюють повіки.

Г. Рука, засмагла від роботи, нам сіє благодатний мир.

Д. Досвітні огні, переможні, урочі, прорізали темряву ночі.

9. Позначте рядки, у яких правильно вжито форми кличного відмінка.

А. колеже, брате, сину, вчителе, кравче;

Б. колего, Олеже, кобзарю, тату, діду;

В. Олесю, Наталю, Олегу, шахтарю, бійцю;

Г. бабусю, матусе, Маріє, Явтуше, сине;

Д. шахтарю, полковнику, ясеню, доне, Ілле;

* Завдання 10 передбачає встановлення відповідності. Кожна цифра може використовуватися лише один раз.

10. Установіть відповідність між стилями та мовними засобами і стильовими рисами.

А. публіцистичний	1. Логічність, точність, доказовість, терміни;
Б. науковий	2. Стилiстично – нейтральні мовні засоби, канцелярська лексика;
В. художній	3. Емоційність, суспільно – політична лексика;
Г. розмовний	4. Невимушеність, емоційність, просторічні слова, неповні речення;
	5. Образність, використання всіх мовних засобів, емоційність;

• Завдання 11 – 12 потребують самостійного розв’язання.

11. Провідмініайте числівники 17, 365;

12. Напишіть доручення.

ДОДАТОК № 6

Список рекомендованої літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови.— К.,2001.
2. Войналович О., Моргунюк В. Російсько-український словник наукової і технічної мови.— К., 1997.
3. Зубков М.Г. Сучасна українська ділова мова.— Х., 2003.
4. Паламар Л.М., Кацавець Г.М. Мова ділових паперів.— Х., 1996.
5. Сучасна українська мова / За ред. О.Пономарева.— К., 2001.
6. Українська мова. Енциклопедія.— К., 2000.
7. Український орфографічний словник / За ред. А.Свашенко.— Х.,1997.
8. Український правопис / АН України. Ін-т мовознавства ім. О.Потебні; Ін-т укр. мови.— К., 2000.
9. Шевчук С.В. Українське ділове мовлення.— К., 2000.
- 10.Ющук І. Практичний довідник з української мови.— К., 2000.